

"Legfőbb érték az ember"^[1]

1955-ben fiatalokként börtönben

„A zárkák két személyesek, kicsiny, szűk helyiségek. Egy-egy kétszemélyes zárkában azonban nem két fiatal, hanem 12 van elhelyezve. Öt szalmazsákon fekszik a 12 fiatalok. Több szalmazsák nem is volna a helyiség rövidege miatt itt elhelyezhető. Ezek a szalmazsákok is aligha mondhatók, hogy szalmával tömöttek. Kb. 10 cm magasságúak, töredékekkel teltek, piszkosak, úgyhogy a falnál összeállítva nem magasabb 50 cm-nél az 5 zsák. A leány letartóztatottak nem is fekszenek a zsákokra, inkább a padlóra, pokrócra, mert annyira bolhásak, poloskásak a zsákok, hogy nem bírnak azon aludni.”

Bevezetés

Az egypártrendszer kiépülését követően a Magyar Dolgozók Pártja kihasználta a rendelkezésére álló valamennyi legislatív és exekutív lehetőséget arra, hogy az egész magyar társadalmat átalakítsa. A másként gondolkozó politikusokkal és állampolgárokkal szemben éppen úgy eljárak, mint a Magyar Dolgozók Pártján belüli vélt és valós ellenzékkel. Az ötvenes évek légköréhez a hidegháború, a végtelenségig fokozott békeharc, az állandó éberség éppen úgy hozzátartozott, mint az államvédelem, az internálás, a koncepciós perek és a zsúfolt börtönök.

A politikátörténet több szakaszra osztja a Rákosi Mátyás nevével fémjelzett ötvenes éveket. 1953 júniusában az új kurzus módosította a párt és vezetői által irányított addigi politikai irányvonalat. Ugyanakkor a korabeli dokumentumok arról győzik meg a kutatót, hogy alig változott a társadalom állapota, hangulata.

A rendőrség 850.000 esetben rótt ki valamilyen bírságot az ország lakosságára 1951 és 1953 tavasza között. Ugyanebben az időszakban a bíróságok közel 380.000 esetben hoztak elmarasztaló ítéletet. Az MDP KV 1953 júniusi határozata nyomán meghirdetett amnesztia mintegy 750.000 embert érintett, ennek ellenére a börtönök telítettsége alig csökkent. Egy 1955-ös adat szerint, 1952-től összesen 1,1 millió vizsgálatot folytattak le a különféle szervek, és több mint 510.000 esetben vádemeléssel zárult a nyomozás.

A most közlésre kerülő dokumentumok az ötvenes évek speciális börtönviszonyaiba engednek bepillantást.

Források

Apró Antal levele Rákosi Mátyásnak

c/263 /50 R/2613
H.1
1630/L/A
Rákosi 55. VIII. 29. Le: V/4a.

Keleti Elvtárs!

Apró elvtárs javaslatának megfelelően vizsgálják meg a fiatalokuk helyzetét és egy hónapon belül tegyenek javaslatot.

MINISZTERTANÁCS ELNÖKHELYETTESE

Rákosi Mátyás elvtársnak!

MDP Központi Vezetősége első titkára

B u d a p e s t

Kedves Rákosi elvtárs!

Szeretném, ha a mellékelt tájékoztatót elolvasná és a KV. Adminisztratív Osztálya megvizsgálná a börtönökben elhelyezett fiatalokuk helyzetét, mert a mellékelt tájékoztatóban leírt állapotokat mi nem turhetjük meg a börtönökben.

Budapest, 1955. augusztus 26.

Apró Antal
/Apró Antal/
["Minisztertanács Elnökhelyettese" feliratú körpecsét]

1 db. melléklet.

MOL 276. f. 65. cs. 324. öe. Magyar Országos Levéltár MDP Rákosi Mátyás titkári iratai.

Feljegyzés

IGAZSÁGÜGYMINISZTERIUM.

1630-1/55 VIII/ 23/1
c/263/55

L. Apró
955. VIII.26.

F e l j e g y z é s .

1955. augusztus 12-én a Kozma utcai Országos Börtönben megvizsgáltuk a fiatalokuk elhelyezését, továbbá, hogy mennyi idő alatt kerülnek elszállításra, mennyi időt töltenek és milyen körülmények között előzetes letartóztatásban.

Négy zárkában vannak elhelyezve a fiúk és két zárkában a lányok. A zárkák két személyesek, kicsiny, szűk helyiségek. Egy-egy kétszemélyes zárkában azonban nem két fiatal, hanem 12 van elhelyezve. Öt szalmazsákon fekszik a 12 fiatalok. Több szalmazsák nem is volna a helyiség rövidege miatt itt elhelyezhető. Ezek a szalmazsákok is aligha mondhatók, hogy szalmával tömöttek. Kb. 10 cm magasságúak, töredékekkel teltek, piszkosak, úgyhogy a falnál összeállítva nem magasabb

50 cm-nél az 5 zsák. A leány letartóztatottak nem is fekszenek a zsákokra, inkább a padlóra, pokrócra, mert annyira bolhásak, poloskásak a zsákok, hogy nem bírnak azon aludni. A fiatalokúak saját behozott rongyos, piszkos ruhájukban vannak, amelyet kimosni nincs alkalmuk. Mint a kísérőnk mondotta, 5 dkg szappant kapnak havonta egy személyre, ez pedig csak 3 napra elég. Egy lavór van a helyiségükben. Hatan mosdanak egy lavór vízben, mert több vizet nem kapnak. WC nincs, erre a célra egy vödör van ebben a szűk helyiségben a 12 fiatalokú részére. Sétán legutóbb megelőzően 8 nappal voltak az udvaron. - A kísérő őrmester elvtárs azt mondta, hogy az esőzés miatt nem tudták kivinni a foglyokat, mert a sáros udvarról sok piszkot vittek be a házba.

Ilyen zsúfolt, egészségtelen körülmények között hosszú hónapokat töltenek tétlenül. Munkát semmit sem végeznek. A büntetőeljárás lassúsága folytán átlag 3 hónapot töltenek itt a fiatalokúak, de akinek rövidebb tartam a büntetése - 6-7 hónap -, azokat már nem is szállítják Sátoraljaújhelyre a fiatalokúak börtönébe, hanem itt tölti le semmittevésével, munkátlanul, egészségtelen körülmények között az elítélési időt. Bizonyos, hogy az eddigi csavargó, munkakerülő fiatalok - és túlsúlyban ilyenekről van szó - nem válnak rendesebbé, és aki azelőtt dolgozott is, az is csak elszokik a munkától, a szabad életben nehezen fog helytállni, becsületes emberré válni. Nem csak hogy segítséget nem kap ahhoz, hogy a kulturáltabb, tisztességes munkáséletet megismerje, hanem ellenkezőleg, a piszkot, a munkátlanságot szokja meg, és nem utolsósorban a homoszexualitásra való hajlam is kifejlődhet, és ahogy a tapasztalat ezt mutatja, ez nem is marad el az ilyen zsúfolt, embertelen körülmények között való élésnél.

Véleményünk szerint sürgősen kell változtatni ezen a helyzeten. Átlagosan 60-70 fiatalokú van előzetes letartóztatásban, és ezek szabadulásuk után nem a szocializmus lelkes építői, hanem inkább annak gátlóivá válnak, és környezetükre is rossz befolyást gyakorolnak.

A fiatalokúak vonatkozásában minden területen külön rendelkezések vannak érvényben. Külön törvény rendelkezik arról, hogy az ügyészek, bírák milyen megkülönböztetett eljárás útján intézzék a fiatalokúak ügyeit, hogy a nevelő hatás náluk fokozottabban érvényesüljön. Ugyanakkor az ezen a területen fennálló állapot turhetetlensége miatt az igazságügyi szerveknél érvényesülni kívánt nevelő hatás ilyen körülmények között értelmetlenné válik.

Ha a börtönviszonyok problémája nem is oldható meg rövid időn belül, azonban a nem nagy számú előzetes, illetve büntetését töltő fiatalok elhelyezésének megjavítása nem tur halasztást.

Javasoljuk, hogy az illetékes szervek haladéktalanul vizsgálják meg, és szüntessék meg a fennálló állapotot.

Budapest, 1955. augusztus 16.

Hegedüs Andrásné s.k. Legfőbb Ügyészség	Ságvári Magda s.k. Igazságügyminisztérium
--	--

*A jelentés az eredetivel megegyezik
Csendes Károly*

MOL 276. f. 65. cs. 324. óe. Magyar Országos Levéltár MDP Rákosi Mátyás titkári iratai.

Jelentés

<u>Adminisztratív Osztály.</u>	<u>Szigorúan bizalmas!</u> Készült 2 pld-ban K/11/C/263/955.Lné.
--------------------------------	--

J e l e n t é s

Az börtönökben és nevelőintézetekben lévő fiatalokúak helyzetéről.

Az Igazságügyminisztérium jelentése alapján - mely a Kozma utcai börtönről szól - megvizsgáltuk 12 börtönben és 7 nevelőintézetben a fiatalokúak helyzetét.

Megállapítottuk, hogy a börtönökben különösképp az előzetes letartóztatásban lévő fiatalokúak helyzete turhetetlen és összeegyezhetetlen pártunk politikájával. A törvényes előírások egyáltalán nincsenek betartva. A büntetés alapvető célja a munkára, a becsületes életre való nevelés az előzeteseknél egyáltalán nem, a jogerősen elítélteknél is csak nagyon kismértékben van biztosítva. A zsúfoltság, a nevelők gyenge felkészültsége, a munkáltatás hiánya az elítéltek megjavításának és átnevelésének megvalósítását lehetetlenné teszi. /Jelenleg a börtönökben 200 fő előzetes letartóztatásban és 575 fő elítélt fiatalokú van /.

A levegőtlen, zsúfolt, bűdös, gyakran férges cellák a büntetés célját jóval a legelemibb egészségügyi rendszabályokat sem lehet betartani.

A börtönökben lévő fiatalokúak helyzetét részleteiben az alábbiak jellemzik:

1. Zsúfoltság, 1-2 személyes cellákban 6-12 fő fiatalokú van. Egy ágyon, illetve szalmazsákon - melyben törek és rengeteg bolha van - 2-3 fő fekszik, egyeseknek pedig csak a padlón jut hely. Az előzetes letartóztatottaknál a zsúfoltság a zsúfoltság következtében nincs biztosítva a szabályzatokban előírt elkülönítés. A fiatalokúak a felnőttekkel, első bűntényes a visszaesővel, egészséges a fertőzővel van egy cellába bezárva.
2. Az orvosi vizsgálat a börtönökben rendszeres. Lehetőség van hetenkénti fürdésre. Az elítéltek alsó- és ágyneműjének tisztántartása azonban nincs biztosítva. A lepedők, törülközők, alsó fehérneműek piszkosak /4-5 főnek van egy törülközője/. A börtönparancsnokságok által adott 12.5 dkg szappan kevés a kellő tisztálkodásra. /szabályzat 20 dkg szappant ír elő/. A zárkában általában egy lavór, 2 ivópohár és 1 - a legtöbb esetben lyukas - üröcsbőr van, mely fertőzi az amúgy is elhasznált levegőt. Egészségügyi papírt az elítéltek nem kapnak, ezért ujjukat, vagy fehérneműjüket használják. Az előírt 3 órás séta helyett az elítélteknek csak 20-30 percet biztosítanak, de gyakran ez is elmarad. A fiatalokúak nem kapják meg étkezésük során az előírt kalória mennyiséget. Tejet, gyümölcsöt egyáltalán nem kapnak. A börtönökben lévő étkezési norma /11-14 Ft./.
3. A buncselekményt elkövető fiatalokúak nevelését, átnevelését javító intézeteink közül az MTH intézetek jelentős munkát fejtenek ki és komoly eredményeket értek el a bk. bunözők átnevelésében, számos jó szakmunkás került ki intézeteikből. A bk-ak elhelyezése egészséges, tiszta, minden beutaltat munkára fognak és rendszeresen foglalkoznak velük. Nem mondható ez el az Oktatásügyi Minisztérium kezelésében lévő mezőgazdasági jellegű nevelőintézetekről, melyek rendkívül elhanyagoltak, elhelyezésük piszkos, a beutaltak gondozatlanok és a nevelésben anarchia uralkodik. Az igazgatók felső irányítás és ellenőrzés hiányában saját elgondolásuk szerint szervezik meg a beutaltakkal való foglalkozást, nevelést. Nem ritka a nevelők részéről a beutaltak bántalmazása sem. A munkáltatás is csak részben van biztosítva, az intézetektől teljesen független vállalatoknál. A börtönökben előzetes letartóztatásban lévő bk-ak nevelése nem folyik, erre a felnőttek börtönei nem is alkalmasak, bár a bk-ak általában 2 hónapot, gyakrabban azonban a lassú büntetőeljárás következtében 5-6 hónapot is töltenek ítélethozatalig előzetes letartóztatásban. Az előzetes letartóztatás ideje alatt a többségében nem teljesen elzúfolt fiatalokúak semmittevésre vannak kárhóztatva, elszoknak a munkától, és a velük együtt bezárt néhány megrögzött bunözőtől megtanulnak olyan bunözőési fogásokat, melyekről korábban nem is tudtak. A nevelés még a fiatalokúak országos börtönében is jórészt megoldatlan - bár a feltételek többé-kevésbé biztosítva vannak -, rendszeres, tervszerű, egészséges nevelésről mégsem lehet beszélni, mert a legfontosabb, a munkáltatás nincs megoldva. A parancsnokság a rövid büntetéseket /6-8 hó/ be sem osztja munkára. A fiatalokúak nevelését akadályozza az is, hogy a BV. a börtönben megtöltötte a saját olvasását, csak a szépirodalmi könyvet engedélyezte. Filmvetítés is csak abban az esetben van, ha a börtönparancsnokság azt jónak látja. A nevelők az elítéltekkel keveset foglalkoznak, arról feljegyzést nem készítenek. Politikai nevelés nem folyik, a kultur- és sportfoglalkozások nincsenek megszervezve. Akadályozza a nevelést a fiúk és a lányok egy börtönben való elhelyezése. E körülmény gyakran megbontja a fegyelmet úgy a fiúk, mint a leányok mindent elkövetnek, hogy láthassák egymást, őrzöngenek, beverik az ablakot, stb.

Összefoglalva: a zsúfoltság, a célirányos, tervszerű nevelés, a munkáltatás hiánya, a káros semmittevés és a kulturált munkáséletet szoktatja meg az elítéltekkel, hanem a semmittevést, a tespedést, a piszkot, a bűzt. Az ilyen környezetből szabaduló fiatalokúak a szabad életben nem a becsületes munkát választják, hanem ismét a bun útjára térnek, ezt mutatja a visszaesők nagy száma is /1955-ben 162 fő visszaeső fiatalokú itéltek el a bíróságok/.

Javaslatok:

1. Az Igazságügyminisztérium a Legfőbb Ügyészség és a Belügyminisztérium vizsgálja felül:
 - o az előzetes letartóztatásban lévő fiatalokúak ügyét és helyezték szabadlábra azokat, kiknek letartóztatása nem indokolt /pl. szökésétől nem kell tartani/.

- o a kisebb jelentőségű buncselekményért jogerősen elítélt fiatalok ügyét, és indokolt esetben javasolják feltételes szabadlábra helyezését.
2. A fiatalok előzetes letartóztatási idejét le kell rövidíteni.
- Ezért:**
- o a megyei /fővárosi/ ügyészek az előzetes letartóztatás kezdetétől számított 2 héten belül küldjék meg a vádiratot a bíróságnak.
 - o a bíróságok elnökei 2 héten belül a tárgyalást folytassák le.
 - o 2 hónapon belül még a komplikált bűnügyben is ítélet szülessen, melyet azonnal foglaljanak írásba, hogy fellebbezés esetén 5 napon belül a felsőbb bíróságnál legyenek az iratok.
 - o a fellebbezési bíróságok az előzetes letartóztatásban lévő fiatalok ügyét soron kívül tárgyalják.
3. A Belügyminiszter elvtárs intézkedjen, hogy a fiatalok élelméze, tisztálkodása, séta stb. terén lévő visszasságok - melyeket a jelentés felvet - megszűnjenek, s a mulasztásért felelős személyeket felelősségre kell vonni. Biztosítani kell, hogy a Büntetés-végrehajtási Szabályzatban lefektetett elvek valamennyi börtönben érvényre jussanak.
4. A börtönökben és nevelőintézetekben biztosítani kell a megtevédt fiatalok átnevelését és munkára való szoktatását.
- Ezért:**
- o biztosítani kell a javító-nevelő intézetekbe utalt tanköteles fiatalok iskolai oktatását. Erre a célra külön intézetet kell biztosítani.
 - o a javító-nevelő intézetekbe nem utalható még nem bűnöző, de erkölcsi romlásnak kitétt 9-14 éves gyerekek részére zárt intézetet kell létrehozni, ahol speciális nevelést kell számukra biztosítani.
 - o meg kell szervezni a börtönökben és nevelőintézetekben lévő fiatalok munkával való foglalkoztatását. Lehetővé kell tenni, hogy szakmát tanuljanak. Biztosítani kell a fiatalok rendszeres nevelését, előadásokon, politikai foglalkozásokon, kulturális és sport rendezvényeken keresztül.
 - o a DISZ KV. és a területi DISZ szervek kísérik figyelemmel a fiatalok javító-nevelő intézetekben folyó nevelését. Előadásokkal, az ifjúság életét megmutató kiállításokkal nyújtsanak segítséget az intézetek nevelőinek.
5. A javító-nevelő intézetekben folyó nevelőmunka színvonalát jelentősen emelni kell:
- o egységes irányítás alá kell vonni a jelenleg különböző minisztériumokhoz tartozó javító-nevelő intézeteket.
 - o a gyermek- és ifjúságvédelmi ügyek egységes irányítására, ellenőrzésére és a teendőkkel foglalkozó szervek munkájának koordinálására vagy a Minisztertanács közvetlen alárendeltségében, vagy az Oktatásügyi Minisztériumban egy megfelelő szakemberekből álló szövet /osztály, főosztály/ kell létrehozni.
 - o az Oktatásügyi Minisztérium szervezze meg a fiatalok börtönében és a javító-nevelő intézetekben dolgozó pedagógusok és nevelők rendszeres képzését a Szovjetunió és a népi demokráciák országai és a saját tapasztalataink alapján.
6. A börtönökből szabadult és javító-nevelő intézetekből elbocsátott fiatalok munkába való elhelyezkedését és további nevelését biztosítani kell:
- o a vállalatok vezetőit kötelezni kell a börtönből és javító-nevelő intézetekből szabadult, szakmával rendelkező fiatalok felvételére.
 - o a javító-nevelő intézetekből elbocsátott és általános iskolát végzett fiatalok munkába való elhelyezését az MTH biztosítsa.
 - o az üzemi párt- és DISZ szervezetek, szakszervezeti bizottságok fokozott gonddal foglalkozzanak a börtönökből és javító-nevelő intézetekből az üzemekbe került fiatalok további nevelésével.
7. Az Igazságügyminisztériumban és a Legfőbb Ügyészségen nagyobb súlyt helyezzenek a fiatalok ügyével való foglalkozásra:
- o a Legfőbb Ügyészségen a fiatalok csoportját önálló osztállyal kell átszervezni, irányításáért a Legfőbb Ügyészség egyik helyettes vezetője legyen a felelős.
 - o az osztály vezetője legyen a kollégium tagja.
 - o az Igazságügyminiszter szervezze meg a fiatalokkal foglalkozó bírák segítségét, speciális képzésüket.
8. A Népművelési Minisztérium tegyen intézkedéseket, hogy az irodalom, színház és a film dolgozza fel a gyermek- és ifjúságvédelmi munka eddigi eredményeit. Segítse elő a szovjet tapasztalatok felhasználását és az ilyen tárgyú külföldi anyag lefordítását.

Budapest, 1955. október 10.

Czinege Lajos

MOL 276. f. 65. cs. 324. óe. Magyar Országos Levéltár MDP Rákosi Mátyás titkári iratai.

Címkék:

[Magyar Dolgozók Pártja](#) ^[2]

[MDP](#) ^[3]

[Rákosi](#) ^[4]

[Igazságügyminisztérium](#) ^[5]

[börtön](#) ^[6]

Kiadás: 4. évfolyam (2004) 1. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/legfobb_ertek_az_ember.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/hetkoznapok/legfobb_ertek_az_ember.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-dolgozok-partja>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/mdp>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/rakosi>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/igazsagugyminiszterium>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/borton>